

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1653. Soc. 114.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

Olim fuerat nostræ Societati valde infensus, eamque Goæ multum vexarat. Cum esset D. Xaverio ex animo addictus, per quietem illi se Divus obtulit verfo tergo. Cui Mascarenus: cum tibi, mi Dive, sim tam obsequiosus, quare ad me non vertis faciem? Respondit Xaverius: mutare in virum alium, tunc ego ad te faciem meam convertam. His dictis evanuit imago, & Mascarenus somno excitus, deposito rebus nostris adverso animo, Societatem deinceps vehementer dilexit, ac se voto obstrinxit eam ineundi, ubi redditus esset Lusitania. Id testatus est noster Ambrosius Pereira Mascarenii Confessarius, qui eadem in nave cum ipso revertebatur.

Annus 1653. Soc. 114.

Moritur Princeps Theodosius,

A Nnum ingredimur atro notandum calculo, quod Lusitano Regno, ac Societati universæ mors immatura die 15. Maji decoxerit Principem Theodosium. Communem calamitatem jure nostra Societas suam propriam dicat, necesse est; nos enim, ut fratres suos, amavit. Ortus Villavissolæ 8. Februarii anni 1634. parentibus Joanne, & Aloysia Ducibus Brigantinis, postea Regibus. Ubi ætas indolem explicuit, nihil potuit optari felicius; nam virtus Angelica, ingenium ad capeffendas Principis Christiani disciplinas erat omnibus admirationi. Vix ullus per Europam Princeps celebrabatur æquo plausu. De nullo ejus ætatis major spes concipiebatur. Linguam Latinam, ac Mathematicas scientias apprimè calluit.

2. Sed quod mirabilis erat in juvene Principe, & tantæ monarchiæ hærede, nunquam indulfit blandis voluptatibus. Nactus magistros sui spiritus Joannem Nunium, & postea Andream Fernandium, viros nostræ Societatis præclaros, eos in virtute fecit progressus, ut dici possit raptum esse, ne malitia mutaret ejus intellectum. Frequens erat in exponenda conscientia, & anima sacro pane roboranda. Ejus facta & verba modestiam, prudentiamque præferabant. Nostros homines æstimavit ceu veros & fideles amicos, in quibus reperiebat ad omnem honestatem incitamenta. Ludus illi in villa idem, qui solet esse nostris scholasticis. Dies ipsi feliciores, si à pluribus de Societate invileretur. Solitus dicere: *Neminem sibi placere, cui displiceret Societas. Tria hominum genera esse Societati adversa, nimirum invidiosos, multum vitiosos, & stultos.* Aiebat, se debere nostrorum conversationi, quos ad virtutem assequendam sentiebat stimulos.

3. Eò pervenit amor erga nostram Societatem, ut eam ingrediendi vehementius sit expertus desiderium. Patri Joanni Nunio matris, & suo confessario hanc mentem explicans interrogavit, quonam modo posset fieri voti compos. Multum sudavit Joannes in avertenda tam intempestiva cogitatione, Princepsque illius monitis obtemperans ab incepto destitit. Propterea usurpabat sermonibus; se nemini plus invidere, quàm iis, quibus ad ineundam Societatem nullus obex, nullum foret impedimentum.

4. Superioris anni Februario, quo die celebrabantur ejus natalia, magnam vim sanguinis evomit, ac deinceps semper habuit pejus. Inter alios Medicos ad procurandam Principis sanitatem vocatos adfuit noster Antonius Ferrazius Eborensis Collegii pharmacopola, qui longis experimentis sic didicit apta morbis admoveere medicamenta, ut nihil cederet insignioribus etiam Medicis. Hic Principi assedit continuus. Veris tempore, fluente jam præsentis anno, Regibus secedentibus ad villam Alcantaræ, placuit Medicis, ut & Princeps eò secederet. Descensurus palatii scalas, cum non admitteret sellam gestatoriam, & se offerrent, quibus incumberet, plurimi ephebi, vitandæ invidiæ gratiâ, si hos potius, quàm illos elegisset, vocat duos de Societate, qui præsentem erant, & subridens ait: *Vos ad descendendum me vestris juvabitis brachiis, & vestris precibus ad subeundum in Cælos.* Deinde verius ad circumstantes, qui-

bus; ait, *umeris possum inniti securius, quam eorum, qui, cum sint genuina proles magni Atlantis Ignatii, una cum parente suo suis umeris sustentant Christianum orbem.*

5. Exceptus in villa proxima domibus regis, nihil remittente lentâ tabe, mirum est, in quanta arserit desideria moriendi, ut citius divino frueretur conspectu. Desperatâ demum salute, accedens lecto confessorius, cadentibus uberim lacrymis, certior fecit mortis vicinâ. Hæc audiens hilari vultu brachiis extensis confessorium amplectitur, habet gratias pro nuntio tam jucundo, pronuntians Davidis verba: *Letatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus.* Postea injecto sermone de vita, *Nec, ait, mori timeo, nec amo vivere; fiat in me voluntas DEI.* Morti proximus contremuit toto corpore, & lecto, inclamans: *non consentio, non consentio.* Arguebatur injectam illi à communi hoste tentationem. Paulo post alterâ manu tenens Crucifixum, alterâ accensum cereum: *Eja, inquit, venit hora, eamus amici.* His dictis efflavit animam. Dubitatum inter præsentibus, ad quosnam ea verba dirigeret, an ad circumstantes, an ad SS. Angelos innocentem animam expectantes. Tumultus est in templo S. Hieronymi ad ripam Tagi, habitu, ut petierat, divi Francisci, pompâ, quæ decebat tantum Principem. Georgius Cardozus in suo Hagiologio Lusitano de Theodosio tanquam de viro prædito omnium virtutum ornamentis facit egregiam mentionem. Illius vitam grandi volumine typis impressit noster Emmanuel Luisius Doctor Theologus.

6. Conimbricæ 20. Maji statutos vitæ annos explevit Paulus Rodericius ^{Mors P. Pauli Rodericii.} Doctor Theologus. Natus in Castello Lanhoso diocesis Bracharenfis. Et Conimbricæ, & Eboræ exposuit sacras litteras. Vulgavit volumen de gloria utriusque Joannis. Scripsit in Evangelia, sed morte præoccupatus typis non edidit. Moribus vixit inculpatis.

7. Ibidem 7. Augusti videri desuit Petrus Tinocus scholasticus adolescens ^{Petri Tinoci,} virtutis jam provectæ, natus Figueiredi in Bracharenfi diocesi. Novem menses lecto inter dolores vixit affixus. Ex nimia ad studium applicatione fluxus humoris in mentum descendit è capite tam copiosus, ut scalpello scindi viam humori necessum fuerit. Verum cum tantus hiatus non esset emittendæ rabis inundationi, decidit in brachium lævum, quod totum tumuit, & torpuit. Multas lacerationes, ac cæsuras tulit animo patientissimo, sibi que persuasum habuit, æternæ suæ salutis aequè congruere, atque afflictationes, quibus cruciabatur. In eo magna conscientie puritas, & obediendi studium eminebant.

8. Septuagenario major P. Petrus Rochia 13. Octobris in Domo Pro- ^{P. Petri Rochie.} fessa Ulysiponensi è vinculis corporis evolavit. Natalem sortitus lucem in opido Villa de conde diocesis Bracharenfis. Docuit Eboræ, & Conimbricæ Theologiam. Præter alios Magistratus bis egit Provinciale. Indiæ Visitator nominatus, ac ventis contrariis denuo Ulysiponem repulsus, abruptum Conimbricæ Rectoratum continuare jubetur. In his magistratibus præbuit se justum ac mitem, & cum res poscebat, fortem.

9. Ad Indiam rediit P. Franciscus Barretus, qui inde venerat Romam ^{Missionarii Indici.} Procurator Provinciæ Coceinenfis. Rex eum designavit Cranganorensem Archiepiscopum. Comites habuit Antonium Machiadum, & Ludovicum Sylvi-um, utrumque regali sacerdotio insignem.

10. Secundos progressus recenset Collegium Fayalensé. Erecta Soda- ^{Collegii Fayalensis progressus,} litas S. Francisci Xaverii, & triduo Saturnali instituta solemnitas 40. horarum. Advexit navis Anglica 50. Æthiopes captos ab hæreticis in saltu Leænæ, nullus ex eis baptismo erat ablatus. Angrense Capitulum, in cujus diocesi Fayalensis insula, commendat nostris, curam susciperent eos probè instruendi, & sacro fonte lavandi; quod seduli præstitere, coactis dominis, ut festis diebus eos mitterent ad doctrinam Christianam audiendam. E regno acceperunt sacerdotes duo, Antonius Capralius ad Latinas litteras edocendas, & Antonius Nujus

Antonius Franco.

Qq 2

nijus

Provinciae
divisio.

nus ad procurandas res domesticas. P. Dominicus Loufadus cum Andrea Mora Coadjutore totâ insulâ vagus populos ad poenitentiam excitavit.

11. Hoc tandem anno Lusitana Provincia in duas dividitur. Jam in Conventu Provincia vocato anno 1606. quæsitum fuerat, an deberet peti talis divisio, nimirum in Cistaganam, & Transtaganam, dato Ulyssiponensi D. Antonii Collegio Transtaganæ; cæteris domiciliis Ulyssiponensibus Cistaganæ. Judicatum est hujusmodi postulationem esse intempestivam. Postquam Joanni IV. restitutum est Lusitanum solium, pluribus, & ipsi Regi visa est ea divisio ex regni majestate.

12. Multa nostros homines ad id meditandum impellebant. Amplitudo Provinciæ valde incommoda Provincialibus plerumque ætate provectionibus; negotiorum expeditio difficilis in tanta locorum distantia. Aiebant, hoc modo augendum Collegiorum numerum, & sociorum, è quibus possent cohortes numerosiores ad Indias, Americam, & cæteras hujus regni Provincias ultramarinas singulis annis ire ad Ethnicos convertendos. Possent Visitatores, posse Provinciales mitti ex una ad aliam, qui cum sancti munere redituri essent ad suam, rem communem sine acceptione personarum citra dubium erant administraturi. Sic studia partium, commune malum etiam in sacris familiis, si, quod avertat DEus, apud hos, vel illos cervices erigerent, frænari possent, & nullo negotio extingui. Deinde Societatis morem esse à S. P. Ignatio deductum, novas Provincias instituere, cum alicujus adeo crevisset corpus, ut administratio sit redditâ multum difficilis. Adjiciebatur esse ex majestate nationis, in qua S. Parens erexit provinciam primam totius Societatis, ad Generalia committenda plures, quam tres suffragatores.

13. Qui adhærebant opinioni contrariæ, clamabant: id esse scindi tunica Christi: concordiam augeri rerum vim, divisionibus minui. Certè Antonius Mascarenus, in quo erant omnia summa, consultus per P. N. Generalem respondit; tempus tali separationi non esse opportunum propter multa Collegia tenuia; cum justos haberent redditus, tunc fore, ut suæ præsentibus incommodis id effici posset. His, aliisque rationum momentis res ultro, citroque ventilabatur. Iratus Rex quibusdam è gravioribus, quod sibi resisterent, eos arcuit Ulyssipone, Bracharam, Conimbricam, Portum.

14. Et si, ut gereretur mos Regi, Collegia Transtaganæ, ut dictum est supra, jam gubernabantur à Visitatore non subiecto Provinciali; tamen videns Rex negotium lentius, quam vellet, procedere, acrius institit. Hieronymo Voigado vitâ functo successit in administratione Provinciæ Franciscus Tavora. Jussit Rex, ut nostri, qui Romæ erant, omnes revetterent in Lusitaniam, se nolle ipsos obsequi Generali, qui sibi non obsequeretur. Cum non parent aliquid, dedit ad Tavoram acerbis litteras Januarii hujus anni, quibus vetabat commercium cum Generali, & mitti pecunias ad alendos, qui manserant Romæ. Ad has litteras Tavora humillimè, & modestissimè respondit: nec se posse abstinere à tali commercio, nec subditis interdicare sine lethali peccati reatu; proinde dignaretur pro sua erga hanc minimam Societatem benevolentia, eam in tales angustias non conjicere.

15. Præpositus Generalis considerans, quantâ raperetur Societas procellâ, misit Visitatorem Joannem Brisacierum natione Gallum, illustrem sanguine, Confessarium Ducis Aurelianensis, Regi à confessionibus, Rectorem Parisiensis Collegii, cum potestate, quando aliud requireret, dividendi Provinciam. Ulyssiponem appulsus 25. Julii unâ cum Joanne Pomeurollo ejus socio, Antequam de navi exiret, missus à Rege Petrus Fernandus Monterius cum nostro Andrea Fernandio, intellecturi, quæ ferret mandata à suo Generali Præposito, ut Rex videret, an illum deberet admittere. Cognitis, quæ in re forent, admisit Rex ad privatum colloquium. Diffidens Lusitanis Visitator, elegit interpretem Fratrem Ordinis Franciscani.

16. Cum

16. Cùm Regem invenisset obfirmatum in sententia divisionis; rogavit, antequam fieret, sibi liceret Provinciam lustrare. Cùm non obtineret, Ulyssiponem accivit Franciscum Tavoram Vice-Provincialem, & Petrum Mouram Visitatorem; lectis sui muneris patentibus litteris, in hunc modum divisit. Cistagana Collegia Conimbricense, Portuense, Bracharense, Brigantinum, Scalabitinum, & Insulana Angrense, Michaëlense, ac Fayalense Provinciam constituerent, quæ retineret nomen Lusitanæ Provinciæ, vel diceretur Beirensis, aut Conimbricensis, cujus esset caput Conimbricense Collegium: sumeret initium à linea imaginaria deducta à Tago prope Scalabim usque ad templum Nazarethanæ Virginis, quod mari imminet. Collegia intra tales limites ædificata, & ædificanda pertinerent ad Lusitanam Provinciam.

17. Ab dicta linea ad ostium Tagi Transtaganam regionem, & Algarbia terminos fore alterius Provinciæ, cui addita sunt Collegia Funchalense in Madera insula, & Angolanum. Placuit Regi vocari Transtaganam Provinciam, tum ob nobilitatem regionis, tum quòd in ea natales suos Rex habuisset, & sedem fixam Brigantina Domus. Quamquam Visitator concesserat vocari posse Ulyssiponensem, Eborensem, aut Transtaganam. Nullo tamen modo à Generali permissum, ut Ulyssiponenses domus dividerentur, aliis alii Provinciæ attributis. Lusitaniam præfecit Franciscum Tavoram, Transtaganam Petrum Mouram, dum Præpositus Generalis in rem non provideret. Facta est divisio vigesima octava Septembris.

18. Duraverat hæc separatio solum usque ad annum 1665. Interea temporis rexere Lusitanam Franciscus Tavora, Antonius Barradius, Balthasar Telius, Michaël Tinocus, & Ludovicus Lopus. Transtaganam, cui Professa Domus Ulyssiponensis caput erat, Petrus Moura, Benedictus Sequeira, Michaël Tinocus, Franciscus Mansus, Franciscus Tavora, & Antonius Barradius. Brifacierius lustratis Collegiis, sequenti anno in Galliam remeavit. Electus præsertim, quòd ea natio cum nostra coleret amicitiam.

19. Imperavit postea Generalis, ut solita suffragia in utraque Provincia fierent pro defunctis, qui ante divisionem erant Societatem ingressi, haberentque id beneficium spectato rerum statu, cùm Societati sunt adscripti. Illud in negotio alex plenissimo multis displicuit, quòd non transigeretur arbitrio Præpositi Generalis, & Societatis, quam penes est discernere, quando oporteat ad maiorem DEI gloriam, & Societatis incrementum novas instituere provincias, anteposita communi utilitate hujus, vel illius libidini. Anno 1707. Adm. Rev. P. Michaël Angelus Tamburinus Præpositus Generalis de dividenda hac Provincia illius Patres consuluit, permotus, quòd in aliis Provinciis peterentur divisiones, & Societati conveniret libramentum suffragiorum ad universæ Societatis comitia sanctius, & justius temperanda. Postea hujusmodi curâ superedit,

Annus 1654. Soc. 115.

1.
Memorandus duorum est in Societatem ingressus, Illustrissimorum adolescentum Francisci Vasconcellii, & Joannis Carvalii. Accidit Ulyssipone 31. Martii. Ambo erant de primaria Regni nobilitate. Franciscus unicus hæres paternæ domus, à multis annis repullam passus, tandem evicit obices à Societate objectos; & Visitator Gallus admitti jussit, invitis, & inficiis parentibus. Multa inde nata litigia, tum parentibus, tum consanguineis utriusque ferociter urgentibus, ut sibi restituerentur. Mille modis adorti eorum constantes animos. Sed tamen traditi sunt adolescentes suorum potestati, ac depositi in coenobio monachorum, ut accuratè discuteretur spiritus, quo se dederant Societati. Post varias machinas incassum fabricatas, ipsis persistentibus animo semper inconcusso, nobis denique restituti vixerunt magno omnium exemplo.

Ineunt Societatem Franciscus Vasconcellius, & Joannis Carvalius.